

POSTANOWIENIE Z DNIA 7 CZERWCA 2006 R.

III KK 395/05

Oceny i wnioski sądu odwoławczego, oparte na ustaleniach sądu pierwszej instancji, zawarte w części dyspozytywnej i motywacyjnej wyroku, nie stanowią zmiany ustaleń faktycznych w rozumieniu art. 454 § 2 k.p.k.

Przewodniczący: sędzia SN J. Żywolewska-Ławniczak.

*Sędziowie: SN F. Tarnowski (sprawozdawca), WSO (del. do SN)
T. Artymiuk.*

Prokurator Prokuratury Krajowej: M. Staszak.

Sąd Najwyższy w sprawie Rolanda B., skazanego z art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k. po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 7 czerwca 2006 r., kasacji, wniesionej przez obrońcę skazanego od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 7 kwietnia 2005 r., zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w O. z dnia 3 lutego 2005 r.

o d d a l i ł kasację (...).

Z u z a s a d n i e n i a :

Sąd Rejonowy w O., wyrokiem z dnia 3 lutego 2005 r., uznał Rolanda B. za winnego tego, że w dniu 11 lipca 2004 r., około godziny 11.40 w O., umyślnie naruszył zasady bezpieczeństwa w ruchu drogowym w ten sposób, iż kierując samochodem marki Nissan Sunny, jechał z niedozwoloną administracyjnie w tym miejscu prędkością, to jest co najmniej 80 km/h i

podczas zbliżania się do prawidłowo oznakowanego przejścia dla pieszych, nie ustąpił pierwszeństwa znajdującym się na tym przejściu pieszym, a następnie próbując ich ominąć, potrącił Krzysztofa F., który doznał obrażeń ciała (...), które spowodowały u wymienionego śpiączkę mózgową oraz niewydolność oddechowo-kръżeniową, a w następstwie jego zgon, po czym zbiegł z miejsca wypadku – to jest przestępstwa określonego w art. 177 § 2 k.k. w zw. z art. 178 § 1 k.k., i za to skazał go na karę 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres 5 lat, oddając go w tym czasie pod dozór kuratora sądowego oraz orzekł wobec niego karę grzywny w wymiarze 100 stawek dziennych, ustalając wysokość jednej stawki na 10 zł. Na podstawie art. 42 § 2 k.k. i art. 47a k.k. w zw. z art. 48 § 3 k.k. orzekł wobec oskarżonego zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych w ruchu lądowym na okres 10 lat, z zaliczeniem zatrzymania prawa jazdy od dnia 11 lipca 2004 r. oraz zasądził od niego na rzecz Fundacji „Pomóż Mi” nawiązkę w kwocie 3 000 zł. Ponadto na podstawie art. 46 § 2 k.k. zasądził od oskarżonego na rzecz Elżbiety F. nawiązkę w wysokości 25 000 zł oraz na rzecz Alicji F. nawiązkę w wysokości 10 000 zł, zaś na podstawie art. 63 § 1 k.k. na poczet orzeczonej kary grzywny zaliczył oskarżonemu okres jego zatrzymania od dnia 11 lipca 2004 r. do dnia 13 lipca 2004 r., przyjmując, że jeden dzień rzeczywistego pozbawienia wolności jest równoważny dwóm dziennym stawkom grzywny.

Powyższy wyrok w części dotyczącej orzeczenia o karze zaskarżył na niekorzyść Rolanda B. prokurator zarzucając rażąco niewspółmierność kary orzeczonej wobec tego oskarżonego polegającą na wymierzeniu kary 2 lat pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania tytułem próby na okres 5 lat, podczas gdy całokształt zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego prowadzi do wniosku, iż tak orzeczona kara jest nieadekwatnie łagodna do stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz jego okoliczności podmiotowych i przedmiotowych.

Sąd Okręgowy w O., wyrokiem z dnia 7 kwietnia 2005 r., zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że uchylił rozstrzygnięcie o warunkowym zawieszeniu wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności oraz orzeczoną karę grzywny, a także rozstrzygnięcie o zaliczeniu na poczet grzywny okresu zatrzymania oskarżonego oraz zmniejszył nawiązki orzeczone na rzecz Elżbiety F. i Alicji F. do kwot po 8 000 zł. Nadto na podstawie art. 63 § 1 k.k. zaliczył oskarżonemu na poczet wymierzonej mu kary pozbawienia wolności okres jego zatrzymania od dnia 11 lipca 2004 r. do dnia 13 lipca 2004 r. W pozostałym zakresie zaskarżony wyrok utrzymał w mocy.

Kasację od tego wyroku wniósł obrońca skazanego Rolanda B. Zarzucając rażące naruszenie przepisu procesowego art. 454 § 2 k.p.k. mające wpływ na treść wyroku, w wyniku orzeczenia względem Rolanda B. surowszej, w stosunku do rozstrzygnięcia zapadłego w I instancji, kary pozbawienia wolności, przy jednoczesnej zmianie ustaleń faktycznych w części motywacyjnej wyroku (przyjęcie za podstawę orzeczenia okoliczności obciążających, których zdaniem Sądu Odwoławczego, Sąd pierwszej instancji nie uwzględnił przy wymiarze kary), co stanowi naruszenie reguły *ne peius* zawartej we wspomnianym przepisie, wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Prokurator Okręgowy w O., w odpowiedzi na kasację, wniósł o oddalenie jej jako bezzasadnej, wskazując m. in., że przytoczone i zakwestionowane przez skarżącego sformułowania użyte w uzasadnieniu Sądu odwoławczego, a dotyczące okoliczności obciążających w kontekście wymiaru kary, świadczą jedynie o wrywkowej i wybiórczej analizie treści uzasadnienia zaskarżonego wyroku przez autora kasacji.

Na rozprawie kasacyjnej prokurator wniósł o oddalenie kasacji jako oczywiście bezzasadnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Treść zarzutu kasacyjnego obliguje do zajęcia się, choćby w sposób sygnalizacyjny, jednym z bardziej złożonych problemów procesowych, a mianowicie problemem właściwego rozumienia i funkcjonowania w praktyce orzeczniczej reguły *ne peius* określonej w art. 454 § 2 k.p.k. (...). Artykuł 454 k.p.k. zawiera dalej idące ograniczenia w postaci reguł *ne peius* aniżeli zakaz *reformationis in peius*, tak – bezpośredni, zawarty w art. 434 § 1 k.p.k., jak i pośredni, wyrażony w art. 443 k.p.k., skoro warunkiem działania takiego zakazu jest zaskarżenie orzeczenia wyłącznie na korzyść oskarżonego. Uregulowania przewidziane w art. 454 § 1 i § 3 k.p.k. nie budzą poważniejszych wątpliwości, natomiast przedmiotem kontrowersji i dyskusji jest niewątpliwie rozumienie oraz zakres reguły *ne peius* wymienionej w § 2 art. 454 k.p.k. Przepis ten statuuje, że sąd odwoławczy może orzec surowszą karę pozbawienia wolności li tylko wtedy, gdy nie zmienia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku. Oznacza to, że zabronione jest zaostrzenie przez sąd odwoławczy kary pozbawienia wolności wobec oskarżonego za określone przestępstwo, gdy dokonano zmiany ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku co do tego oskarżonego i w stosunku do tego przestępstwa.

W piśmiennictwie przyjmowany jest pogląd, że zmianę ustaleń faktycznych odnieść należy zarówno do tych ustaleń, które zostały zamieszczone w części dyspozytywnej orzeczenia, jak i tych, które znalazły się w uzasadnieniu tego orzeczenia, a dotyczą rozszerzenia katalogu okoliczności obciążających lub ograniczenia katalogu okoliczności łagodzących (zob. m. in. S. Zabłocki: Postępowanie odwoławcze w kodeksie postępowania karnego po nowelizacji, Warszawa 2003, s. 387, 388; T. Grzegorzczak: Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 2003, s. 1194; W. Kociubiński: Własne ustalenia faktyczne sądu odwoławczego i ich wpływ na treść rozstrzygnięcia w postępowaniu odwoławczym, PS 2003, Nr 7 – 8, s. 147).

Podzielając trafność tego poglądu, rozważenia jednak wymaga treść unormowania zawartego w art. 454 § 2 *in fine* k.p.k. „gdy nie zmienia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku”. W szczególności zaś chodzi o sytuacje, w których może następować zmiana ustaleń faktycznych, gdy sąd odwoławczy wydaje orzeczenie reformatoryjne na niekorzyść oskarżonego i swoje stanowisko prezentuje w części motywacyjnej rozstrzygnięcia, eksponując okoliczności niekorzystne dla sprawcy. Istotne jest wówczas to, czy rzeczywiście nastąpiła zmiana ustaleń faktycznych, a jeśli taka sytuacja nie miała miejsca, aktualny staje się problem korzystania przez sądy odwoławcze z normy określonej w art. 454 § 2 k.p.k. z dużą rozwagą, gdyż ogranicza ona możliwość prowadzenia obrony przez oskarżonego, z zachowaniem dwuinstancyjności postępowania i konstytucyjnej zasady kontroli procesu (art. 78 Konstytucji RP oraz art. 14 ust. 5 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych).

Sąd Najwyższy wielokrotnie zajmował się omawianą problematyką, dzieląc generalnie stanowisko doktryny, zgodnie z którym wynikający z art. 454 § 2 k.p.k. zakaz orzekania reformatoryjnego przez sąd odwoławczy dotyczy nie tylko sytuacji, w jakiej dojść miałyby do zmiany ustaleń faktycznych w części dyspozytywnej wyroku, lecz także w jego części motywacyjnej (zob. m. in. wyrok z dnia 14 września 2005 r., IV KK 160/05, LEX nr 157196; postanowienie z dnia 11 października 2002 r., V KKN 121/01, OSNKW 2002, z. 11 – 12, poz. 101; wyrok z dnia 16 lutego 2001 r., IV KKN 369/00, LEX nr 51097; wyrok z dnia 15 marca 2001 r., III KKN 596/00, LEX nr 51948; wyrok z dnia 30 listopada 2001 r., II KKN 68/99, LEX nr 51582; wyrok z dnia 4 grudnia 2000 r., IV KKN 120/00, LEX nr 50980).

W innych judykatach Sąd Najwyższy zajmował się dalszymi kwestiami związanymi z wykładnią art. 454 § 2 k.p.k., które nie są już tak oczywiste i budzą pewne kontrowersje. Chodzi tu w szczególności o określenie kryterium oceny, czy sąd *ad quem* dokonał (czy też nie) nowego

ustalenia faktycznego *in concreto* w kontekście reguły *ne peius* przewidzianej w art. 454 § 2 k.p.k., a także czym charakteryzuje się nowe ustalenia faktyczne.

Otóż, takie kryterium oceny, czy rzeczywiście dokonano nowego ustalenia faktycznego w określonej kwestii, stanowi merytoryczna zawartość rozważań, a nie aspekt formalny, przejawiający się używaniem w tych rozważaniach równoważnych pojęciowo wyrażeń i zwrotów ustawowych. Sąd Najwyższy skonstatował również, że dopuszczalna jest inna ocena faktów albo też inna ocena pozytywnej prognozy w rozumieniu art. 69 § 1 *in fine* k.k., bardziej niekorzystna dla oskarżonego, bowiem nie są to zmiany ustaleń faktycznych, o których mowa w art. 454 § 2 k.p.k. (zob. postanowienie z dnia 14 lutego 2002 r., II KKN 337/01, OSNKW 2002, z. 7 – 8, poz. 66; wyrok z dnia 11 grudnia 2002 r., V KK 328/02, LEX nr 75500; postanowienie z dnia 9 września 2004 r., V KK 92/04, LEX nr 137751).

Taki kierunek wykładni art. 454 § 2 k.p.k. zasługuje na aprobatę i powinien być kontynuowany, oczywiście w sposób rozważny oraz z zachowaniem norm gwarancyjnych, o których wspomniano we wcześniejszych rozważaniach. Nie należy bowiem tracić z pola widzenia, że gdyby wszelkie oceny i wnioski wynikające z ustaleń sądu pierwszej instancji, traktowane odmiennie przez sąd odwoławczy w sposób niekorzystny dla oskarżonego, były równoznaczne ze zmianą ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku, w praktyce orzeczniczej przepis ten nie miałby wręcz zastosowania. (...)

W świetle dotychczasowych rozważań można zatem stwierdzić, że oceny i wnioski sądu odwoławczego oparte na ustaleniach sądu pierwszej instancji, zawarte w części dyspozytywnej i motywacyjnej wyroku, nie stanowią zmiany ustaleń faktycznych w rozumieniu art. 454 § 2 k.p.k.

W rozpoznanej sprawie autor kasacji, podnosząc zarzut rażącego naruszenia przepisu art. 454 § 2 k.p.k., zakwestionował możliwość wydania

przez Sąd Okręgowy orzeczenia reformatoryjnego, gdyż „podstawa faktyczna, w oparciu o którą orzekały ... Sądy pierwszej i drugiej instancji różni się”.

Zarzut ten nie jest zasadny i nie zasługuje na uwzględnienie. Niewątpliwie Sąd Okręgowy w O. nie dokonał jakiegokolwiek zmiany ustaleń faktycznych w części dyspozytywnej zaskarżonego wyroku w zakresie opisu czynu przypisanego Rolandowi B. Rozważenia zatem wymaga kwestia, czy nastąpiła zmiana ustaleń w części motywacyjnej wyroku, jak twierdzi skarżący. Odpowiedź negatywna w tej mierze znajduje pełne oparcie w wynikach kontroli kasacyjnej, poprzedzonych w szczególności wszechstronną i wnikliwą analizą uzasadnień orzeczeń Sądów obu instancji.

Sąd Rejonowy w O., w uzasadnieniu wyroku, przytoczył w pierwszej kolejności dokonane ustalenia faktyczne w sprawie. W ustaleniach podał zasadnicze fakty i okoliczności wypadku drogowego, jaki spowodował oskarżony w dniu 11 lipca 2004 r., około godziny 13.30 na jednej z głównych ulic O. A mianowicie Roland B. prowadził wówczas samochód marki Nissan Sunny z nadmierną prędkością około 80 km/h; nie zmniejszył prędkości, ani nie ustąpił pierwszeństwa pieszym znajdującym się na przejściu; uderzył w pokrzywdzonego oraz zbiegł z miejsca wypadku; w wyniku doznanych obrażeń pokrzywdzony zmarł. W dalszych rozważaniach Sąd Rejonowy podkreślił, że przyczyną wypadku było „prowadzenie samochodu z nadmierną prędkością, a przede wszystkim niepodporządkowanie się elementarnym zasadom bezpieczeństwa w ruchu drogowym”, natomiast za szczególnie naganne uznał zachowanie oskarżonego po wypadku.

Wymierzając oskarżonemu karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres próby Sąd pierwszej instancji „kierował się dyrektywami wymiaru kary określonymi w art. 53 i 54 k.k.”, a następnie szeroko przedstawił okoliczności łagodzące co do osoby sprawcy, motywując warunkowe skazanie.

Powyższe ustalenia stanowiły podstawę rozważań dla Sądu Okręgowego, który uwzględniając częściowo apelację prokuratora, złożoną na niekorzyść oskarżonego, uchylił m. in. orzeczenie o warunkowym zawieszeniu wykonania wymierzonej Rolandowi B. kary pozbawienia wolności. Wszelako Sąd odwoławczy, uzasadniając swoje orzeczenie, nie poczynił nowych ustaleń faktycznych, lecz jedynie dokonał innych ocen z ustalonych w pierwszej instancji faktów i okoliczności, dotyczących znamion przedmiotowych i podmiotowych czynu przypisanego oskarżonemu. Wnioski wyprowadzone z owych ocen stanowiły podstawę do przyjęcia prawidłowego stopnia zawinienia i społecznej szkodliwości czynu, z właściwym uwzględnieniem dyrektyw określonych w art. 53 § 1 i § 2 k.k. oraz art. 54 § 1 k.k., a w tym okoliczności odnoszących się do osoby sprawcy, które również zostały wszechstronnie rozważone przy podejmowaniu decyzji w zakresie korektury wymierzonej oskarżonemu kary.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy oddalił kasację wniesioną przez obrońcę Rolanda B., uznając ją za bezzasadną.